

Kriterier for arealudpegning i 2025

Med aftalerne om Grøn Trepert er der enighed om at reducere kvælstofudledningen med aktuelt 13.780 ton, udtage 140.000 ha kulstofrige lavbundsjord (inkl. randarealer), plante 250.000 ha ny skov, heraf 100.000 ha urørt skov, og skabe mere og sammenhængende natur.

I 2030 skal kvælstofindsatser samt udtagning af lavbundsjord være gennemført. Det nationale mål om skovrejsning gælder fra 2045.

Derudover indgår der i aftalerne Grøn Trepert et mål om, at mindst 20 pct. af Danmarks landareal skal være beskyttet natur, hvoraf 10 % skal være strengt beskyttet. Dette mål skal ifølge aftalen konkretiseres i en kommende natur- og biodiversitetslov.

Den arealomlægning, som indgår i aftalerne, skaber derved grundlaget for at bidrage til et godt vandmiljø, sænke klimabelastningen og samtidig give langt mere plads til naturen og bedre vilkår for biodiversitet og drikkevandsbeskyttelse.

Målene i omlægningsplanen

I 2025 skal omlægningsplanen leve op til målene for kvælstof, jf. tabel 1.

Kystvand	Indsatsbehov (Ton N. pr. år)
Horsens Indre Fjord	212
Horsens Ydre Fjord	4,5
Norsminde Fjord	13,3
Århus Bugt syd, Samsø og Nordlige Bælthav (Indsatsbehovet deles mellem tre lokale treparter)	42

Kilde: Udkast til vandområdeplanen (2021-2027), som er i høring frem mod sommer 2025.

Note: Indsatsbehovet er her fratrasket indsatsen, som foregår igennem CAP-indsatsen (den indsats, som er aftalt igennem EU's landbrugsaftale).

Omlægningsplanen skal også bidrage til det nationale mål om udtagning af lavbundsjord på i alt 140.000 ha kulstofrige lavbundsjord (inkl. randarealer). Den lokale trepart for Horsens Fjord har i alt 1.801 ha lavbundsjord. Dette er dog ikke ensbetydende med, hvor meget lavbundsjord der kan udtages, da arealet også dækker områder, som allerede er udtaget, eller hvor der fx er anlagt byer, veje mv.

Den lokale trepart skal også arbejde for at identificere arealer inden for omlægningsindsatsen, som har potentiale for at bidrage til beskyttet natur, og hvor muligt også til strengt beskyttet natur.

Kriterier for arealudpegning i 2025

Principper

I arbejdet med omlægningsplanen tages udgangspunkt i følgende principper:

- Udtagning på kulstofrige lavbundsjord og arealer i ådale prioriteres først.
- Størst effekt først: Der er fokus på at udpege arealer med størst effekt på kvælstofreduktion samt binding af CO₂ (lavbundsjord), på baggrund af den tilgængelige viden.
- Der arbejdes for at skabe store sammenhængende naturområder, som bl.a. kan udbrede eller forbinde eksisterende natur.
- Projekterne og udtagningsindsatsen giver synergieffekter, bl.a. i forhold til natur og biodiversitet, drikkevand, klimatilpasning mv.

- Omlægningsplanen samtænkes med den øvrige kommunale planlægning med ønsket om multifunktionel udnyttelse af den samme jord.

Der udarbejdes et dataark for projekter til den lokale trepart, som beskriver synergierne.

Prioritering af virkemidler:

Ud fra ovenstående principper planlægges processen med omlægningsplanen at foregå i to etaper, med følgende prioritering af virkemidler:

1. Udtagning af lavbundslande samt etablering af kvælstofvådområder i og langs ådale,
2. Permanent ekstensivering, skovrejsning og minivådområder.

De to etaper beskrives nærmere nedenfor.

1. Udtagning af lavbundslande i og langs ådale

Arealer til projekter på lavbundslande og langs ådale udpeges som det første i omlægningsplanen:

- **Etablering af lavbundsprojekter:** Mulighederne for udtagning af kulstofrig lavbundsland inkl. randarealer udnyttes i videst muligt omfang. Det fremgår af nationale kort (Kulstof2022-kortet), hvor der findes kulstofrige lavbundslande med potentiale for at binde CO₂ i jorden.
- **Etablering af kvælstofvådområder:** Mulighederne for kvælstofvådområder udnyttes i videst muligt omfang, da der forventes størst effekt i forhold til kvælstoffjernelsen. Disse projekter er kendetegnet ved, at de kan etableres i og langs ådale, hvor der dels er mulighed for at genskabe naturlig hydrologi og dels er mulighed for udtagning af landbrugsland til rensning af drænvand.

Disse virkemidler er kendetegnet ved, at det er kommunerne eller Naturstyrelsen der driver projekterne, ofte i samarbejde med staten, der foretager jordfordeling.

Kvælstofvådområder og lavbundsprojekter giver ofte mulighed for at skabe større naturområder, da de udover selve ådalen også omfatter randarealer, hvor landbrugsland ekstensiveres. Derudover vil der kunne være synergieffekter, hvor der tages hånd om indsatskrav i vandplanen samt i form af fx klimasikring.

Udover de større vådområdeprojekter kan der etableres mindre vådområdeprojekter – de såkaldte fast track projekter. Disse er kendetegnet ved kun at involvere få lodsejere og et lille areal, og de vil typisk ikke være placeret i ådale men på højere beliggende jord. Der kan foretages analyser af, hvor disse projekter med fordel kan etableres.

På baggrund af udtagningsprojekter på lavbundsland i og omkring ådale foretages en beregning af kvælstofeffekten. Denne foretages ud fra beregningsmetoderne i MARS.

Den resterende kvælstofeffekt skal findes ved arealudtagning på øvrig landbrugsland samt ved etablering af minivådområder.

2. Udtagning på øvrige arealer (høj jord)

Der foretages en GIS-analyse for at finde de arealer, hvor en udtagning giver størst kvælstofeffekt, og hvor der samtidig er mange synergieffekter. På baggrund af analysen foretages en arealudpegning, så målene for kvælstof nås.

For bedst muligt at tilgodese principperne anvendes følgende prioriterede kriterier for udtagningen.

1. Maksimering af kvælstofeffekt med udgangspunkt i tilgængelige data, bl.a. kvælstofs-retentionskort.
2. Øvrige synergieffekter (ikke prioriteret)
 - Mulighed for at skabe sammenhængende natur, især i forbindelse med områder der allerede har høj biodiversitet
 - Mulighed for at øge biodiversiteten
 - Mulighed for skovrejsning
 - Mulighed for grundvandsbeskyttelse

Analysen kan foregå i flere runder, hvor prioriteringen af kriterier vægtes forskelligt. Den lokale trepart kan på den baggrund blive præsenteret for forskellige resultater af analysen på kort, som kan danne baggrund for arealudpegningen.

Det kan medføre, at der opstår ønske om at udpege arealer med størst synergi, men som ikke giver maksimal effekt på kvælstoffjernelsen. Dermed skal der udpeges større arealer for at opnå den samme kvælstofeffekt.

Lodsejere kan løbende søge om tilskud til skovrejsning, permanent ekstensivering og minivådområder – også på arealer, som ikke udpeges til at have stor kvælstof- og synergieffekt. De realiserede projekter vil løbende blive en del af omlægningsplanen og dermed mindske det samlede kvælstofindsatsbehov.

Virkemidler

Sideløbende med at der udpeges arealer ud fra GIS-analysen, skal det vurderes, hvilke virkemidler der med fordel kan anvendes.

I processen vil der således skulle foretages en afvejning mellem de forskellige virkemidler.

Nedenfor beskrives følgende virkemidler:

- Permanent ekstensivering
- Skovrejsning
- Etablering af minivådområder

Disse virkemidler er kendetegnet ved, at det typisk er lodsejerne selv der søger om tilskud og myndighedsgodkendelse af projekterne. Dette dog med undtagelse af drikkevandsprojekter, som gennemføres i samarbejde mellem staten, drikkevandsselskaber og kommunerne. Hele omlægningsindsatsen skal være gennemført i 2030, og det vil derfor kun være skitseprojekter med etablering senest i 2030, som skal medtages i omlægningsplanen (og ikke fx drikkevandsprojekter med længere sigte). Alle statslige skovrejsningsprojekter i perioden 2022-2027 er med i baseline, og tæller dermed ikke med i omlægningsplanen.

Når landbrugsarealer omlægges til skov eller permanent ekstensivering, vil det have en effekt på kvælstofudledningen. Denne effekt afhænger bl.a. af arealets placering i forhold til vandløb, terræn- og jordbundsforhold mv. Skovrejsning har først en kvælstofreducerende effekt efter nogle år, men det tæller med i omlægningsplanen i MARS fra den dag, det er realiseret. Skov er med til at binde CO₂. Både skovrejsning og ekstensivering har en positiv effekt på natur og biodiversitet.

Udover skovrejsning og permanent ekstensivering kan minivådområder medvirke til, at kvælstofreduktion opnås. Et minivådområde er et teknisk anlæg i form af et åbent bassin, som placeres i forbindelse med et drænopland. Minivådområder har vist sig effektive i forhold til at fjerne kvælstof. Et minivådområde skal opretholdes i 10 år. Der er kun en mindre biodiversitetsværdi i minivådområder.

Hvis lodsejere ønsker et minivådområde, skal det godkendes af kommunerne, som også skal vurdere, om det er det bedst egnede projekt i et givent område, eller om det kan komme til at stå i vejen for fx et kvælstofvådområde.

Projekternes realiserbarhed

Projekterne skal være realiserbare, hvilket her forstås således, at de kan finansieres af eksisterende tilskudsordninger og dermed skal opfylde nogle kriterier i forhold til ordningerne. Der er derfor relevant at vurdere de fysiske forhold i projektet ved udpegning af arealerne. Det kan bl.a. handle om topografi, den nuværende arealanvendelse, naturbeskyttelse mv.

For vådområde- og lavbundsprojekter gælder det, at de skal være omkostningseffektive for at kunne realiseres. Derfor foretages en screening af, om projektet forventes at fjerne tilstrækkeligt kvælstof og CO₂ i forbindelse med arealudpegningen.

I realiserbarhed indgår også, at hver kommune skal undersøge, om projekterne er mulige i forhold til kommunens øvrige planlægning, herunder om arealerne er udlagt til andre formål.